

Romarna fick nog:

Druider

slutgiltiga fall

När romarna inledde erövringen av dagens Frankrike och England stötte de på ett gåtfullt prästerskap: Druiderna. De hade enorm makt och kunde förmå hela det keltiska folkslaget att göra uppror. Romarna såg bara en lösning: Utplåning.

MONTAGE SKJOLD W./SHUTTERSTOCK

BRITANNIEN ÅR 61 E.KR.

I arton år har romarna kämpat för att erövra hela södra Britannien, men de möter starkt motstånd. Romarna misstänker kelternas druidprästerskap, vars högborg ligger på ön Anglesey utanför Wales, för att stå bakom.

Enligt romarna brände druiderna människor för att hylla sina gudar.

nas

I skydd av morgondiset rör flera tusen romerska soldater över det lilla sund som skiljer ön Anglesey från Wales. De spända soldaterna spejar mot den mörka ö som skymtar framför dem. Romarna är på väg mot en fiende som få har mött, men som skrämmer till och med de stridshärdade legionärerna: Britanniens druider. Anglesey är det mäktiga prästerskapets högborg, och tillsammans med keltiska krigare från fastlandet har de förskansat sig inför den sista striden mot Roms ockupationsstyrkor.

Årornas plaskande överröstas av det hotfulla ljudet från kelternas krigshorn, som breder ut sig över vattnet. På ön står flera tusen stridsberedda krigare, som rytmiskt slår sina svärd mot sköldarna. Ännu mer skrämmande för romarna är synen av de mantelklädda druiderna, som med höga rop och gester anropar mörkrets krafter för att hjälpa dem slåss mot fienden. Bland leden av krigare dansar kvinnor som i extas eggat männen inför det förestående slaget:

"Som furier, klädda i dödssvarta plagg och med vildruftigt hår, svingade de sina facklor", skriver den samtida romerske historikern Tacitus.

Högst uppe på en klippa står ärkedruiden – majestätiskt klädd i en praktfull mantel. Med sin trästav pekar han hatiskt mot de ogudaktiga romarna och förbannar dem med besvärjelser. Båtarna är nu bara några meter från strandkanten – och legionärerna drar sina svärd.

Invasionen av ön Anglesey år 61 efter Kristus är kulmen på över 100 år av bitter strid mellan Rom och de keltiska druiderna, som i kraft av sin religiösa makt kan ena kelternas många stammar

och förmå dem att ta till vapen mot den romerska ockupationsmakten. Romarna har rykte om sig att tolerera och till och med anamma främmande religioner och deras präster. Druiderna är emellertid så mäktiga att Rom ser endast en möjlighet: Prästerskapet måste utplånas.

Ett prästerskap omgärdat av mystik

När den romerska armén år 61 närmade sig druidernas sista bastion hade prästerskapet lett de keltiska samhällena i århundraden. Prästerskapet skrev inte ned något om sin religion eller sina ceremonier och än i dag omgärdas de därför av mystik. Även för romarna var druiderna en gåta, men samtidigt en stor fara, eftersom de utmanade imperiets makt.

Druiderna ledde nämligen kelterna – en av Europas urbefolkningar – som från början levde i Centraleuropa långt innan skriftspråket uppfanns. För cirka 6 000 år sedan bosatte flera keltiska stammar sig vid floden Donau,

vars namn betyder "vatten" på keltiska. Där uppstod omkring 1200 före Kristus hallstattkulturen, den bäst kända av de tidiga keltiska civilisationerna. Från Centraleuropa spred kelterna sig till bland annat dagens Tyskland, Norditalien, Frankrike och Brittiska öarna.

När grekiska författare första gången beskrev kelterna på 400-talet före Kristus, var druiderna sannolikt redan en central del av samhället och religionen. Romarna, som var de första som beskrev druiderna, ansåg att prästerskapet uppstod i Britannien och spred sig till kelterna i Gallien, dagens Frankrike. Om det stämmer, eller om prästerskapet uppstod i Centraleuropa, är svårt att säga.

Säkert är dock att arkeologerna har funnit flest spår efter druidernas kultplat-

ser på Brittiska öarna och i Irland. Själva ordet druid kommer sannolikt från det irisk-gaeliska ordet *doire*, som betyder ekträd och visdom.

Namnet är lätt att förstå med tanke på att kelterna ansåg att naturen och allting i den var fyllt med gudomlig kraft. Bland annat betraktade de träd, i synnerhet ekar och idegranar, som heliga. Enligt den romerske författaren Plinius den äldre ansåg druiderna att misteln – en halvparasit, som växer på bland annat ekens grenar utan att ha några rötter i marken – var särskilt helig:

"Misteln är sällsynt, och när den upptäckts organiseras en stor ceremoni på månens sjätte dag", skriver Plinius.

Druiderna förknippade busken med evigt liv, eftersom den till skillnad från eken hade gröna blad hela vintern. Enligt Plinius var det viktigt för druiderna att misteln inte vidrörde marken i samband med att den skars ned:

"En präst i vit dräkt klättrar upp i trädet med en gyllene skära och skär ned misteln, som sveps in i tyg".

Kelterna ansåg att mistel löst i en dryck kunde göra vilket djur som helst fruktbart, och att den kunde bota sjukdomar och motverka förgiftningar. Enligt antikens författare hade druidernas religion emellertid en mörkare och mycket mer skräckinjagande sida.

Gudarna krävde människooffer

Fältherren Julius Caesar var den förste romaren som ingående beskrev druiderna i samband med erövringen av Gallien. Han skrev att gallerna hade två härskande klasser: Druiderna och adeln. Prästerskapets makt över gallerna var enorm på grund av deras monopol på alla offentliga och privata offer till gudarna.

"Hela den galliska nationen är extremt vidskeplig", förkunnade Caesar.

Han hävdade att all kunskap om gudarvärlden var förbehållen druiderna, eftersom det var förbjudet för prästerna att skriva ned sina läror. Allt skulle i stäl- ▶

IMAGESLECT

Det tog år att nå toppen

Druiderna var en av de keltiska samhällenas mäktigaste klasser. De skötte allt som hade med religion och offer att göra, men fungerade även som lärare, filosofer, vetenskapsmän och domare.

Prästerna hade så mycket makt att de enligt de gamla källorna kunde ställa sig mellan två stridande arméer och beordra

dem att lägga ned vapnen. Både kvinnor och män kunde bli druider, och kandidaterna valdes ut redan när de var barn. Därefter följde en flera år lång läroprocess, för alla böner, myter och ceremoniella traditioner skulle läras utantill. Det var förbjudet för druiderna att skriva ned sina heliga läror, så all kunskap förmedlades muntligt.

1

NOVISEN utbildades till druid. Det kunde ta 20 år, då eleven tillägnade sig all kunskap.

Romarna krossade kelternas samhällen

På 200-talet före Kristus härskade kelterna över stora delar av Europa. I dagens Storbritannien och Frankrike ledde prästerskapet druiderna samhällena, tills romarna inledde sin expansion och erövrade de keltiska områdena ett efter ett.

Druiderna överlever i Irland, tills kristendomen breder ut sig på 400-talet.

3 Claudius dödar druiderna
Kejsar Claudius beslutar sig år 43 före Kristus för att erövra Britannien. För att krossa allt motstånd utplånar Rom druidernas högborg på ön Anglesey.

2 Caesar erövrar Gallien
År 58 före Kristus inleder Julius Caesar erövringen av Gallien, där han stöter på druiderna. Prästerskapet förbjuds i Gallien.

1 Storhetstiden
Kelterna kom från Donauområdet i dagens Österrike. Under seklen före Kristus sprider de sig öster- och västerut, tills de dominerar stora delar av i synnerhet Central- och Västeuropa.

År 43 före Kristus invaderade romarna Britannien, där druiderna hade sin högborg.

- Druidernas sista tillflykt
- Keltiska områden
- Samhällen ledda av druider

2

SIAREN påstods kunna förutse framtiden. Han reciterade även druidernas verser.

3

OFFERDRUIDEN skötte alla offer, men kunde även slåss som krigare på slagfältet.

4

DOMARDRUIDEN fungerade som jurist och dömde i tvister mellan personer.

5

ÄRKEDRUIDEN var visast av druiderna och ledde den årliga druidsammankomsten.

let föras vidare muntligt. Därför tog det omkring 20 år att läras upp som druid. De grekiska och romerska författarna skriver att druiderna ansåg att själen var odödlig och efter ett visst antal år vandrade vidare till en ny kropp. Prästerskapets religiösa ceremonier utfördes inte i några tjusiga tempel, utan ute i naturen i ek-lundar och enkla stencirklar.

Romarna och grekerna berättade emellertid också om en barbarisk sed bland kelterna: Människooffer. Julius Caesar skrev att religionen var extremt viktig för alla galler, och att personer som drabbats av svåra sjukdomar eller som löpte risk att stupa i krig offrade människor eller svor att de skulle göra det för att få gudarnas hjälp. Det var druiderna som utförde offren:

"De anser nämligen att om en människas liv inte ges i utbyte mot en annans liv, så kan gudarna inte blidkas".

Misteln ansågs vara magisk, eftersom den var grön året runt. Druiderna skar den med en skära.

SHUTTERSTOCK

Liknande offer utfördes även för hela samhällets väl. Enligt Caesar flätade kelterna vid sådana tillfällen till exempel stora gudafigurer av kvistar av videväxter, som utvalda offer spärrades in i: "Därefter tänder man en eld och låter offren slukas av lågorna".

Enligt källorna var det i regel brottslingar som valdes ut, men i nödfall kunde även oskyldiga människor offras. Kelterna

hade tre huvudgudar, som de offrade människor till: Teutates (stammarnas gud), Taranis (åskguden) och Eusus (krigsguden). Offer till Teutates dränktes, Taranis offer brändes, medan offer till Eusus hängdes i ett träd. Endast prästerna fick lov att offra djur och människor. Druidernas roll var dock mycket mer omfattande än att vara enbart präster – och det bekymrade romarna.

Druider styrde allt

Till skillnad från exempelvis Roms präster, som ägnade sig huvudsakligen åt religion, hade druiderna många andra positioner i samhället. Druiderna slapp betala skatt och behövde inte göra militärtjänst. I gengäld fungerade de som lärare, vetenskapsmän, filosofer och domare och de kunde bland annat förvisa människor från samhället. Druidernas omfattande kunskaper gjorde dem enligt Caesar eftertraktade:

"Stora grupper unga män flockas runt dem för att få råd, och de hyllas högt".

I kraft av sina roller som präster, vetenskapsmän och jurister stod druiderna i toppen av det keltiska samhället:

"Utan deras råd vågar hövdingen inte fatta beslut eller genomföra några planer, så i själva verket är det de som styr, medan hövdingarna, som sitter på sin gyllene tron och lever i sina överdådiga palats, egentligen bara utför druidernas vilja",

skrev den romersk-grekiske författaren Dion Chrysostomos.

Imperiet fruktade druidernas makt

Romarna accepterade kelternas många gudomar, som inte var helt olika deras egna. Även om romerska författare i sin propaganda mot druiderna hänvisade framför allt till deras grymma människooffer, så var det sannolikt inte huvudorsaken till att Rom betraktade dem som fiender. När Caesar invaderade Gallien, var det inte mer än ett halvt sekel sedan romarna själva hade avskaffat människooffren. Dessutom var romarna inte kända för att vara blödiga. I deras

arenor slaktade gladiatorer varandra till folkets jubel, medan förbrytare blev sönderslitna av vilda djur.

Allt tyder på att det snarare var druidernas oinskränkta makt över de keltiska stammarna och deras hövdingar som romarna fruktade. När gallerhövdingen Vercingetorix år 52 före Kristus samlade några av de galliska stammarna till ett uppror mot Caesars invasionsstyrkor, var det sannolikt med druidernas fulla stöd eller rent av på uppmaning av dem. Upproret var så omfattande att det var endast med nöd och näppe som Caesars styrkor i Gallien inte gick under fullkomligt.

När den romerske fältherren fick kontroll över situationen, beordrade han att flera av de upproriska stammarna skulle utplånas. Flera tusen höggs ned, varpå legionerna brände deras städer och skövlade åkrarna, så att de överlevande dog av svält. Till slut fick Vercingetorix och hans rebeller söka skydd i den starkt befästa staden Alesia, där hövdingen efter en blodig belägring kapitulerade. Nederlaget medförde att Gallien efter tio år av brutala strider och cirka en miljon döda införlivades i det romerska imperiet. Därmed var druidernas storhetstid i Gallien över.

Druidernas sista utpost

Efter Galliens fall var Britannien den sista plats där druiderna fortfarande utövade någon makt. Caesars styrkor hade invaderat södra Britannien år 55 före Kristus, men expeditionen

Miraculix kontra verkligheten

Miraculix skördar misteln med en skära av guld. I själva verket var druidernas skäror gjorda av polerad brons.

MARISELICT

Druiderna hade makt över hög som låg i keltiska samhällen – även hövdingarna.

BRIDGEMAN IMAGES

Gudarna krävde människooffer

Romarna beskyllde druiderna för att offra människor till sina gudar. Forskarna har aldrig hittat säkra bevis för det, men en del tyder på att det var sant.

En av de mest omdiskuterade anklagelserna mot druiderna var att de utförde människooffer. Forskare har ifrågasatt beskyllningarna, eftersom de kommer från romarna och grekerna, som hade ett intresse av att svärta ned druiderna.

Referenser till människooffer finns dock även i irländska legender från den tid då druiderna fortfarande levde i Irland. Arkeologiska spår ger också stöd åt anklagelsen. Ett sådant är Gundestrupkitteln, som hittades 1891 i Danmark. Kitteln, som är från cirka år 150 före Kristus, är keltisk

och har möjligen plundrats i Gallien och hamnat i Danmark. På kitteln syns bland annat ett möjligt offer, då en figur – kanske en gud – dränker en man.

Ett annat möjligt bevis är den så kallade Lindowmannen, som hittades i en mosse i England. Mannen levde vid tiden för Kristi födelse, och undersökningar visar att han slagits i huvudet, kvävts och dränkts. Den våldsamma döden var sannolikt en del av en offerritual. I mannens mage fann forskarna dessutom rester av mistel.

På Gundestrupkitteln syns en stor figur dränka en man i ett kärl – möjligen ett offer.

Enligt romarna brände druiderna människor i stora figurer flätade av sälg.

var kortvarig och följdes inte upp, så de keltiska britterna stod även fortsättningsvis utanför Roms kontroll.

Trots annekteringen av Gallien tyder mycket på att de galliska druiderna i det fördolda fortsatte att motarbeta Rom. I alla fall berättar den romerske historikern Suetonius att kejsar Augustus runt tiden för Kristi födelse förkunnade att ingen kunde vara druid och samtidigt ro-

mersk medborgare, medan kejsar Tiberius förbjöd druidernas verksamhet.

År 41 efter Kristus intog kejsar Claudius tronen, och det blev början till slutet för druiderna. Den nye kejsaren behövde en triumf för att stärka sin position och beslutade sig därför för att erövra Britannien. År 43 gick de romerska legionerna iland och lade snabbt under sig de sydligaste delarna av Britannien. Claudius såg

druidprästerskapet i Britannien som ett allvarligt hot, som inte enbart förenade britterna utan även utgjorde en grogrund för uppror. Därför väntade kejsaren inte med att slå till mot prästerna:

”Han utfärdade ett totalförbud mot druidernas motbudande och omänskliga religion”, skriver Suetonius.

Roms invasionsstyrka i Britannien bestod av fyra legioner under ledning av ▶

BIRDSEMAN IMAGES & SHUTTERSTOCK

Under vintersolståndet – Yule – skördade druiderna mistel från de ekar som de växte på.

Kelternas högtider lever kvar i dag

Alla aspekter av druidernas religion följde naturens cykel, och deras ritualer sades härstamma från stenåldern. De högtidlighöll månens, solens och årstidernas cykler på helgdagar som på olika vis har överlevt fram till i dag.

KELTISKT NYÅR

Många av de seder som hör till halloween kan spåras till det keltiska nyåret *Samhain*. Festen hyllade solguden samt de dödas gud och hölls när vintern började. Kelterna ansåg att spöken var särskilt aktiva under denna tid, och blidkade dem med gåvor. Under festen bar de masker för att få de onda andarna att tro att även druiderna var andar.

SOMMARSTART

Druiderna firade sommarens ankomst genom att tända stora bål. Den keltiska ceremonin blev i kristen tid till valborgsmässoafton, som även den firas med brinnande bål och dans.

JUL Vid vintersolståndet samlades druiderna på kullar för att invänta solens återfödelse – kallad *Yule*. Flera kristna jultraditioner härrör från kelternas *Yule*-festival, såsom traditionen att hänga upp mistel och järnek under julmånaden.

MIDSOMMAR På årets längsta dag – *Litha* – trodde kelterna att solguden övertog tronen från ekkungen, som var starkast under sommarhalvåret. Delar av Skandinavians midsommartraditioner härstammar sannolikt från denna keltiska högtid.

Miraculix kontra verkligheten

Miraculix brygger trolldryck. Verklighetens druider hade en dryck med mistel – den gav dock inga superkrafter.

IMAGESSELECT

Aulus Plautius, som även blev Britanniens förste ståthållare. Annekteringen av södra Britannien gick till en början bra. Vid dagens Colchester nära Themsen etablerade romarna ett legionsfort och organiserade snabbt de erövrade områdena som en egentlig provins.

År 47 inledde Rom erövringen av dagens Wales, men det utvecklades till en betydligt blodigare affär än förväntat. De walesiska stammarna utnyttjade den bergiga terrängen till att föra ett gerillakrig mot romarna, som inte kunde utnyttja sin militära överlägsenhet. De bittra striderna pågick i flera år och kostade den romerska armén många liv.

Romarna misstänkte druiderna för att stå bakom det oväntat kraftiga motståndet, i synnerhet eftersom prästerskapets högberg – ön Anglesey – låg strax utanför nordvästra Wales.

År 61 beslutade Britanniens nye romerske ståthållare Suetonius Paulinus, som några år tidigare slagit ned en revolt i Nordafrika, sig för att krossa britternas motstånd en gång för alla genom att slå till mot hjärtat av den keltiska regionen och utplåna druiderna på Anglesey.

Slutstriden

En kylig vårmorgon år 61 samlade Suetonius Paulinus sina styrkor på den walesiska kusten. Han hade valt platsen med omsorg, eftersom det just där var endast cirka 250 meter vatten mellan kusten och ön Anglesey. Enligt den romerske författaren Tacitus utnyttjade Suetonius tidvattnet för att korsa kanalen:

”Han byggde en flotta av flatbottnade båtar, i vilka infanteriet tog sig över. Det medföljande kavalleriet vadade – eller simmade där vattnet var djupare – över med sina hästar”.

Med sig i båtarna hade soldaterna kapulter, som kunde beskjuta fienden med stora stenar. På fastlandet ställde romarna upp ballistor, som kunde avfira spjutliknande projektiler omkring 600 meter och mjuka upp fienden på Anglesey på avstånd. På ön stod lokala krigare samt stamfränder från fastlandet redo att ta emot romarna, medan druiderna förbannade fienden.

Medan den romerska flottan av småbåtar långsamt korsade det smala sundet, fylldes luften över dem med rök från flera hundra brinnande projektiler avfy-

Druidorden återuppstod

På 1700-talet väcktes druiderna till liv av antikvarien Edward Williams. Han påstod sig ha hittat ett uråldrigt walesiskt manuskript om druidernas hemligheter. Williams började kalla sig för Iolo Morganwg och arrangerade sin första druidceremoni år 1792. Under 1800-talet började britterna skönmåla de gamla druiderna, och Williams och hans ceremonier fick många anhängare.

Under denna period uppstod många missuppfattningar om druiderna under inflytande av bland andra Williams. Till dessa hörde att det var druiderna som byggde Stonehenge – trots att monumentet är 2 000 år äldre än druiderna. Först när Williams dött avslöjades det att han själv hade skrivit druidmanuskriptet.

Artonhundratalets nya druider samlades vid Stonehenge för att hålla sina ceremonier.

IMAGESLECT

rade från det romerska artilleriet. Beskjutningen tvingade bort kelterna från stranden och upp bland några klippor, där de samlades, medan de vrålade åt fienden – övertygade om att gudarna skulle hjälpa dem. När de första romarna gick iland fick synen av druiderna och de fanatiska krigarna även de mest härdade bland legionärerna att tveka:

”Den kusliga synen skrämde soldaterna så mycket att de blev paralyserade och glömdes att skydda sig”.

Suetonius Paulinus, som såg soldaternas rädsla, lyckades dock ingjuta mod i männen genom att påminna dem om att de var Roms bästa soldater, som hade mött betydligt starkare fiender än de odisciplinerade kelterna:

”Lugnade av sin general – medan de hetsade varandra att aldrig tveka öga mot öga med en grupp kvinnor och fanatiker – anföll soldaterna ledda av standardbärarna”, skriver Tacitus.

Kelterna tog emot romarna genom att bombardera dem med spjut och pilar, som genomborrade många av soldaterna i främsta ledet. Romarna lät sig dock inte hejdas. Med dragna svärd kastade de sig ursinnigt mot fienden och högg ned alla som kom i deras väg. Romarna lyckades snabbt etablera ett brohuvud, så att fler soldater kunde sättas iland.

Nu organiserade legionärerna och kavalleriet sig i sina inövade formationer och med dödlig effektivitet drev de tillbaka fienden. Enligt de romerska källorna utvecklades striden till ett blodbad. De

lätt beväpnade keltiska krigarna hade ingen chans mot de romerska styrkorna, som utnyttjade det faktum att fienden för en gångs skull inte hade någonstans att fly eller gömma sig.

Män, kvinnor och barn slaktades utan pardon, medan druiderna höggs ned vid sina altare eller brändes tillsammans med de heliga lundarna och ekarna. Allt som på något sätt förknippades med druiderna brändes och förstördes.

Druidrottning ledde sista upproret

Kelternas mytomspunna prästerskap hämtade sig aldrig efter massakern på Anglesey. Kort efter nederlaget på ön reste britterna sig i en sista revolt mot romarna. Upproret leddes av Boudicca, drottning av icenerna. Boudicca, som enligt vissa forskare var en kvinnlig druid, uppmuntrade sina krigare med orden: ”Vi ska visa dem att de bara är rävar och harar, som försöker härska över hundar och vargar!”

I spetsen för över 100 000 krigare utplånade drottningen tre av romarnas största städer och dödade 70 000 civila. Till sist slogs upproret emellertid ned, och Bou-

dicca begick självmord. Upproret var den sista stora resningen som leddes av druider i Britannien.

Druiderna överlevde i Irland i flera hundra år, men till slut drevs de ut även där, när kristendomen nådde ön på 400-talet. Ironiskt nog var det de tidiga irländska munkarna som nedtecknade ett antal av de uråldriga muntliga druidtraditioner och myter som i dag finns bevarade – som ett minne av en tid då druiderna styrde kelterna.

LÄS MER OM DRUIDERNA

Anne Ross: *Druids*, The History Press, 2010 • Ronald Hutton: *Blood and Mistletoe: The History of the Druids in Britain*, Yale University Press, 2011

Under angreppet på ön Anglesey massakrerade romarna druiderna.

IMAGESLECT